

ทักษะการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในศตวรรษที่ 21 Management Skills for Phrapariyattidhamma Schools in 21St Century

พระวรธนกร กิตติญาโณ (แก้วพิลา)

นักวิชาการอิสระ

Phra Worathanakorn Kittiyano (Kaewpila)

Independent Scholar

Corresponding Author E-mail : Kittiyano56@gmail.com

(Received : 20 July 2022 ; Edit : 1 August 2022; accepted : 10 August 2022)

บทคัดย่อ

ทักษะการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารจำเป็นจะต้องมีเพื่อพัฒนาศักยภาพตนเอง ศักยภาพของงาน และศักยภาพบุคลากรเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ มีความพร้อม มีสมรรถนะ และศักยภาพ มีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน สามารถบริหารจัดการศึกษาและดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาไปสู่ระดับโลกได้

คำสำคัญ : การพัฒนาการศึกษาสงฆ์ ,ศตวรรษที่ 21

Abstract

School management skills. 21 st Century General Education Management needs to develop itself. Potential of work And the potential of the personnel to have the knowledge, understanding, readiness, capacity and potential. The morale of the work. To manage the education and reform of learning in schools effectively and be able to develop the school. General education to the world.

Keywords : Management Skills, Phrapariyattidhamma Schools, 21St Century.

บทนำ

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาปัจจุบันสังกัดกองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งมีหน้าที่กำกับดูแลจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแก่พระภิกษุสามเณรเพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มีความรู้คู่คุณธรรมประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเป็นศาสนทายาทที่ดีของพระพุทธศาสนาการดำเนินการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา มีลักษณะการบริหารโดยมีสภาการศึกษาของคณะสงฆ์เป็นองค์กรหลักที่ควบคุมส่งเสริมการจัดการศึกษาโดยตรงส่วนการบริหารโรงเรียนเพื่อให้การบริหารให้อยู่ในการปกครองของคณะสงฆ์และได้กำหนดให้มีกลุ่มโรงเรียนเพื่อให้การบริหารโรงเรียนดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพมีทั้งหมด 14 กลุ่ม โดยการแบ่งกลุ่มโรงเรียนนั้นอิงตามเขตการศึกษาของกรมสามัญศึกษาและเพิ่มเข้ามาอีก 2 กลุ่มคือ กลุ่มโรงเรียนที่ดำเนินการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์จีนนิกายและคณะสงฆ์อนัมนิกาย

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีการจัดตั้งขึ้นจากความร่วมมือระหว่างมหาเถรสมาคมกับกระทรวงศึกษาธิการเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้และประสบการณ์ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวิทยาการสมัยใหม่ ทำให้ผู้เรียนเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาหรือเป็นประชากรที่มีคุณภาพของสังคม และเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กที่ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น ครอบครัวอยู่ชนบทฐานะยากจน ไม่มีทุนทรัพย์ในการศึกษาเล่าเรียน พำนักอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ห่างไกลความเจริญ ไม่สามารถเข้าเรียนในโรงเรียนของรัฐตามปกติได้ ให้บุตรหลานของประชาชนเหล่านั้นมีโอกาสได้เข้ามาศึกษาเล่าเรียน เพื่อพัฒนาความรู้ พัฒนาฐานะทางสังคมและเป็นคนดีของสังคมต่อไป

แต่อย่างไรก็ตาม สภาพการณ์ที่เป็นอยู่ของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีประเด็นที่ต้องได้รับการพัฒนาที่สำคัญอยู่หลายๆ ประเด็นไม่ว่าจะเป็นในด้านคุณภาพและมาตรฐานในการจัดการศึกษาในปัจจุบันของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่ยังไม่เป็นที่ยอมรับจากสังคมในวงกว้าง ความไม่ชัดเจนในอัตลักษณ์ของการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทที่ควรจะเป็นอย่างแท้จริง ประสิทธิภาพของระบบการดำเนินการด้านการบริหารจัดการและการจัดการศึกษาที่ยังไม่มีทิศทางการพัฒนาและขาดความชัดเจนในการสร้างเอกภาพทางการบริหารให้กับกลุ่มโรงเรียนและสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด นอกจากนี้ยังพบว่าการสร้างพันธสัญญาการดำเนินงานและการจัดการศึกษาเพื่อการสร้างศาสนทายาทที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันยังไม่ได้มีการกำหนดให้มีขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมมากนัก

1. ความหมายของทักษะของผู้บริหาร

แคทซ์ (Katz; อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตนะ) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับทักษะของผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพ 3 ด้านคือ 1) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ 2) ทักษะด้านเทคนิควิธี 3) ทักษะด้านความคิดรวบยอด (Katz, 1955)

ทฤษฎีมนุษยสัมพันธ์ในบทความของเขาว่าหมายถึงความสามารถหลายๆอย่างที่อยู่ในตัวคนตั้งแต่เกิดมาแต่กำเนิด (Innate) หรือเกิดจากการสะสมเรียนรู้โดยแต่ละบุคคลที่เกิดมาจะมีนิสัยเฉพาะของแต่ละบุคคลซึ่งจะเป็นตัวบ่งชี้ความสามารถคุณลักษณะเหล่านี้เป็นคุณลักษณะที่มีคุณค่าซึ่งคุณค่านี้อาจเพิ่มขึ้นเมื่อมีการลงพื้นที่เหมาะสม (1 อารังศักดิ์, 2550)

เจริญพันธุ์วงศ์ได้กล่าวถึงทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์เป็นความสามารถในการพิจารณาหรือพินิจพิเคราะห์คนเมื่อต้องทำงานร่วมกับคนอื่นทั้งนี้รวมถึงความสามารถในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นในการทำงานตลอดทั้งการรู้จักใช้ความสามารถในการเป็นผู้นำด้วย (นิสสารก์ เวชยานนท์, 2530)

อธิบายทักษะด้านนี้ไว้ว่าเป็นทักษะที่ผสมผสานระหว่างความรู้และความสามารถในการทำงานของตน (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2546)

แนวคิดไว้ว่าผู้บริหารจะต้องมีความสามารถในการใช้เทคนิควิธีการที่เหมาะสมในการบริหารงานให้บรรลุผลหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเก่งงานเพราะมักจะเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมเฉพาะอย่างเช่นความสามารถในการเขียนคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษรการพูดการเงินและบัญชีการจักระบบงานเทคนิควิธีสอนการใช้เครื่องมือต่างๆเพื่อการปฏิบัติงาน (อำภา บุญช่วย, 2537)

ทักษะของแคทซ์ (อำภา บุญช่วย, 2537) มาแจกแจงเพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจในรายละเอียดของภารกิจของผู้บริหารในแต่ละด้านดังนี้ 1) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ 2) ทักษะด้านเทคนิควิธี 3) ทักษะด้านความคิดรวบยอด

ทักษะการบริหารสถานศึกษาไว้ 3 ด้าน ดังนี้ 1) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ 2) ทักษะด้านเทคนิควิธี 3) ทักษะด้าน การประสมแนวความคิด (ถวิล อรัญเวศ, 2544)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาไว้ดังนี้1)ทักษะด้านเทคนิควิธี2)ทักษะด้านมนุษย์3)ทักษะด้านความคิดรวบยอด(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,2544)

คือทักษะทางการบริหารสถานศึกษาสรุปได้มีทั้งหมด 7 ด้าน ดังนี้1)ทักษะด้านเทคนิค2)ทักษะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล3)ทักษะด้านความคิด4)ทักษะด้านการวินิจฉัย5)ทักษะด้านการสื่อสาร6)ทักษะด้านการตัดสินใจ7)ทักษะด้านการบริหารเวลา(ศิริวรรณ เสรีรัตน์,2544)

แนวคิดเกี่ยวกับทักษะการบริหารสถานศึกษาเป็นทักษะ 5 ด้านดังนี้1)ทักษะทางความรู้ความคิดผู้บริหารสถานศึกษา2)ทักษะทางเทคนิค3)ทักษะทางการศึกษาและการสอน4)ทักษะทางมนุษย์5)ทักษะทางความคิดรวบยอด (Drake,1986)

ทักษะทางเทคนิควิธีเป็นความสามารถในการทำงานเฉพาะอย่างซึ่งเกี่ยวกับกระบวนการและเทคนิคอาศัยความรู้การวิเคราะห์และรู้จักใช้เครื่องมือในการปฏิบัติงานทักษะนี้ถึงจะมีความจำเป็นน้อยมากสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาเพราะไม่จำเป็นต้องทำหรือปฏิบัติเองแต่จำเป็นต้องรู้และเข้าใจเพื่อตรวจสอบงานและสร้างศรัทธาให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา(สมหวัง พิธิยานุวัฒน์,2544)

ทักษะทางด้านเทคนิควิธีเป็นความสามารถในการใช้ความรู้วิธีการเทคนิคและอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่อย่างหนึ่งโดยเฉพาะ(สมยศ นาวิกการ,2545)

ทักษะด้านเทคนิคที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีองค์ประกอบนี้ด้วย(นพพงษ์ บุญจิตราดุล,2546)

ความหมายของทักษะคตินิยมหรือทักษะทางความคิดรวบยอดไว้ว่าเป็นความสามารถในการมององค์การได้อย่างทะลุปรุโปร่งเพื่อให้องค์การมีความสมบูรณ์โดยส่วนรวมด้วยการทำให้การทำงานของแต่ละบุคคลเหมาะสมกับองค์การ(1จันทร์ธานี สงวนนาม,2546)

ทักษะด้านความคิดรวบยอดที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรจะต้องมี

จากการศึกษาองค์ประกอบวิเคราะห์ทักษะ การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา จากทัศนะและผลการศึกษาวิจัยของนักวิชาการประกอบด้วย

1. ทักษะด้านมนุษย์(Human Skills)มีองค์ประกอบที่มีความหมายเดียวกัน ดังนี้ 1) การปรับตนเองให้เข้ากับบุคคลอื่น2) การให้ผู้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน3) การยกย่องให้ความสำคัญแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาเท่าเทียมกัน 4)การให้ความเป็นกันเอง5)การให้เวลาผู้ใต้บังคับบัญชาตัดสินใจปัญหาาร่วมกัน6) การเข้าใจปัญหาผู้ใต้บังคับบัญชา7) การเอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างทั่วถึง8) การแสดงความยินดียกย่องชมเชยผู้ใต้บังคับบัญชา9) การเป็นผู้นำการอภิปรายที่สามารถจูงใจ10) การแนะนำระเบียบกฎหมายกฎเกณฑ์เพื่อนร่วมงานสภาพสังคมและการปฏิบัติงานต่อครูบรรจใหม่11) การจัดให้มีการพบปะสังสรรค์นอกเวลางาน

2. ทักษะด้านเทคนิควิธี(Technical Skills)มีองค์ประกอบที่มีความหมายเดียวกัน ดังนี้ 1)ความรู้ ความเข้าใจและความเชี่ยวชาญ ชำนาญ2) การวางแผนงานโครงการ3) การจัดการ (การเงิน การบัญชี การพัสดุ การจัดซื้อจัดจ้าง รวมไปถึงอุปกรณ์และวัสดุต่างๆ)4) ประชาสัมพันธ์ได้5) การฟัง พูด อ่าน เขียน ภาษาต่างประเทศได้6) สามารถพูดโน้มน้าวบุคคลอื่นได้

3. ทักษะด้านความคิดรวบยอด(Conceptual Skills) มีองค์ประกอบที่มีความหมายเดียวกัน ดังนี้ 1) ความสามารถในการวินิจฉัยโดยการวิเคราะห์เหตุผลสมผล2)ความคิดริเริ่มและความคิดใหม่3)การมองการณ์ไกล4)มีสติปัญญาและไหวพริบดี5)มีความกระตือรือร้นแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ

4. ด้านทางการศึกษาและการสอนด้านการสื่อสารมีองค์ประกอบที่มีความหมายเดียวกัน ดังนี้ คือ เป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำทางการศึกษาซึ่งจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในด้านการเรียนการสอนต้องเป็นเป็นผู้มีภูมิรู้และเป็นนักวิชาการที่ดีความสามารถทั้งการถ่ายทอดความคิดและข้อมูลข่าวสารไปยังบุคคลอื่นอย่างมีประสิทธิภาพการรับความคิดเห็นและข้อมูลข่าวสารจากบุคคลอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. ด้านการวินิจฉัยด้านการตัดสินใจด้านการบริหารเวลา มีองค์ประกอบที่มีความหมายเดียวกัน ดังนี้ คือ ความสามารถในการจินตนาการนึกคิดเพื่อการโต้ตอบกับสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสมความสามารถในการยอมรับและระบุปัญหาหรือการแสวงหาโอกาสแล้วทำการเลือกให้ได้แนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมความสามารถในการจัดเรียงลำดับงานการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและการมอบหมายงานอย่างเหมาะสม

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นศาสนศึกษาแผนกสามัญศึกษา อยู่ในความผิดชอบของ กองพุทธศาสนศึกษาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ดำเนินการจัดการศึกษาทางวิชาการพระพุทธศาสนา แผนกนักธรรม-

ภาษาบาลี และหลักสูตรการศึกษาของกระทรวง ศึกษาธิการ ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-ม.3) และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-ม.6) ให้แก่พระภิกษุสามเณรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนรู้ตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งปัจจุบันสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบการศึกษาของสงฆ์ประเภทนี้ภายใต้การควบคุมของสภาการศึกษาคณะสงฆ์ซึ่งมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธานและยังมีคณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษากลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา โดยมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ดังนี้

1. ความหมายของโรงเรียนพระปริยัติธรรม

1) สภาการศึกษาสงฆ์

สภาการศึกษาของคณะสงฆ์เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามคำสั่งของมหาเถรสมาคม เมื่อพ.ศ. 2512 ประกอบด้วยสมเด็จพระสังฆราชทรงเป็นประธานแม่กองบาลีและแม่กองธรรมสนามหลวงเป็นรองประธาน 2 รูป นายกษัตริย์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยอธิการบดีสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยเลขาธิการมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเลขาธิการสภาการศึกษาของคณะสงฆ์และผู้ทรงคุณวุฒิไม่เกิน 9 ท่านที่สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งตามคำกราบทูลของสภาการศึกษาของคณะสงฆ์หน้าที่สำคัญของสภาการศึกษาของคณะสงฆ์คือควบคุมและส่งเสริมการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์โดยมีอำนาจพิจารณาให้ความเห็นชอบนโยบายงานโครงการต่างๆนอกจากนี้ยังมีหน้าที่พิจารณาให้ความเห็นชอบหลักสูตรและแบบเรียนตามโครงการศึกษาทุกระดับพิจารณาปัญหาเกี่ยวกับการศึกษาตลอดจนพิจารณาเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษา ตามที่มหาเถรสมาคมมอบหมายทั้งนี้อำนาจแต่งตั้งกรรมการทำหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งเกี่ยวกับการศึกษา อีกด้วย(กิตติ ธีรคานต์, 2539)

2) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นใหม่ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวงทบวงกรมปี พุทธศักราช 2545 ซึ่งมีฐานะเป็นกรมขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีโดยให้มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้(สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2546)

1. ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์กฎหมายว่าด้วยการกำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จการศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนา รวมทั้งกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

2. รับสนองงานประสานงานและถวายการสนับสนุนกิจการของคณะสงฆ์การบริหารการปกครอง

3. เสนอแนวทางกำหนดนโยบายและมาตรการในการคุ้มครองพระพุทธ ศาสนา

4. ส่งเสริมดูแลรักษาและทำนุบำรุงศาสนสถานและศาสนวัตถุทางพระพุทธศาสนา

5. ดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลางทางพระพุทธศาสนา

6. พัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนา

7. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

8. ทำนุบำรุงส่งเสริมการพุทธศาสนศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้คู่คุณธรรม

9. ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานหรือตามที่กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมายสำหรับหน่วยงานราชการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาตินั้นประกอบด้วยกองกลางกองพุทธศาสนศึกษากองพุทธศาสนสถานสำนักงานพุทธมณฑลสำนักงานศาสนสมบัติสำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม

3) กองพุทธศาสนศึกษา

เป็นหน่วยงานที่สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติที่ทำหน้าดูแลการบริการงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาโดยตรงซึ่งมีหน้าที่ดังนี้

1. ประสานและดำเนินการเกี่ยวกับการควบคุมดูแลจัดการศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนาการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาและรับผิดชอบงานการศึกษาของคณะสงฆ์การศึกษาสังเคราะห์และการศึกษาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศาสนา

2. ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดทำสื่อการเรียนการสอนด้านศาสนาวិเคราะห์ทางวิชาการต่างๆเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเป็นแหล่งความรู้ที่เป็นระบบและอ้างอิงได้

3. สนับสนุนการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาทุกระดับรวมทั้งการนิเทศติดตามและประเมินผลการศึกษาทุกประเภท

4.ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

4) คณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาคณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาประกอบด้วยอธิบดีกรมการศาสนาเป็นประธานผู้แทนกรมสามัญศึกษาผู้แทนกรมวิชาการผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนผู้แทนกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจำนวนไม่เกิน 4 ท่านเป็นกรรมการและผู้อำนวยการกองศาสนศึกษากรมการศาสนาเป็นกรรมการและเลขานุการคณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีอำนาจหน้าที่ดังนี้

1. กำหนดหลักเกณฑ์การจัดสรรเงินอุดหนุน
2. กำหนดนโยบายและแผนเพื่อพัฒนาโรงเรียน
3. พิจารณาวินิจฉัยคำร้องทุกข์ของผู้รับใบอนุญาตผู้จัดการครูใหญ่อาจารย์ใหญ่ผู้อำนวยการครูและเจ้าหน้าที่
4. ควบคุมดูแลการจัดการศึกษาให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นหลักและป้องกันมิให้มีการเปลี่ยนแปลงพระธรรมวินัยให้ผิดไปจากพระบาลีในพระไตรปิฎก
5. ให้คำแนะนำส่งเสริมการจัดการศึกษา
6. ตรวจสอบการดำเนินการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาตลอดจนหลักฐานเอกสารต่างๆทุกประเภทถ้าปรากฏมีความบกพร่องให้พิจารณาเสนอกรมการศาสนาเพื่อขอความเห็นจากประธานสภาการศึกษาของคณะสงฆ์เมื่อได้รับความเห็นชอบแล้วกรมการศาสนามีอำนาจสั่งปิดโรงเรียนได้
7. วินิจฉัยชี้ขาดปัญหาข้อขัดข้องในการปฏิบัติตามระเบียบนี้
8. แต่งตั้งคณะอนุกรรมการให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่คณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามอบหมาย(วิชัย ธรรมเจริญ,2541)

5) กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษากลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาประกอบด้วยผู้แทนโรงเรียนต่างๆโรงเรียนละ 1 ท่านยกเว้นกลุ่มโรงเรียนที่มีโรงเรียนไม่เกิน 10 โรงเรียนให้มีคณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียนประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้

1. ผู้จัดการโรงเรียน
2. ผู้อำนวยการ/อาจารย์ใหญ่/ครูใหญ่
3. ครูคฤหัสถ์จากโรงเรียนกลุ่มโรงเรียนละ 1 ท่าน

ให้คณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียนเลือกประธานกรรมการและรองประธานกรรมการสำหรับรองประธานกรรมการกลุ่มโรงเรียนใดมีโรงเรียน 40 โรงเรียนให้เลือกรองประธานได้ 2 รูปและให้เลือกรองประธานเพิ่มขึ้นอีก 1 รูปต่อ 20 โรงเรียนที่เพิ่มขึ้นจาก 40 โรงเรียนส่วนตำแหน่งกรรมการและเลขานุการให้ประธานกรรมการเป็นผู้เลือกการเลือกผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวให้เลือกรับจากบุคคลในคณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียนเว้นแต่ประธานกรรมการในการแต่งตั้งกรรมการศาสนาจะแต่งตั้งเฉพาะตำแหน่งประธานกรรมการส่วนตำแหน่งอื่นให้ประธานเป็นผู้แต่งตั้งแล้วรายงานกรมการศาสนาทราบผู้ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งต่างๆให้อยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปีงบประมาณถ้าผู้ได้รับเลือกพ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระให้เลือกผู้ดำรงตำแหน่งแทนจนครบวาระสำหรับตำแหน่งประธานกรรมการถ้าวาระดำรงตำแหน่งเหลือไม่ถึง 60 วันไม่ต้องเลือกผู้ดำรงตำแหน่งแทน

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ให้ความหมายของหลักสูตรการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาว่าเป็นการศึกษาพิเศษเหมือนกับหลักสูตรของสถานศึกษาด้านการกีฬา นาฏศิลป์ เกษตรกรรม เทคโนโลยี อาชีวศึกษา และการอาชีพอื่นๆ แต่เน้นการศึกษาด้านพระปริยัติธรรม แผนกธรรม บาลี เพื่อจรรโลงความรู้ในพุทธศาสนาเข้าไปด้วยซึ่งก็จัดเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงต้องยึดถือโครงสร้าง การเทียบโอน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เกณฑ์จบหลักสูตรหรือเลื่อนช่วงชั้นและมาตรฐานการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 เช่นกัน แต่ส่วนสาระเพิ่มเติมและหรือรายวิชาเพิ่มเติมให้สถานศึกษากำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังได้เองตามโปรแกรมวิชาที่จัดขึ้น และตามปรัชญาจุดมุ่งหมายของสถานศึกษา สำหรับโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โรงเรียนสามารถจัดโครงสร้างของหลักสูตรได้ดังนี้(สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ,2550)

1. สามารถปรับเวลาเรียนในแต่ละกลุ่มสาระได้ตามความเหมาะสม และบริบทของแต่ละโรงเรียน
2. โรงเรียนต้องจัดสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมรายวิชาธรรมวินัย ศาสนปฏิบัติ และภาษาบาลี ให้กับนักเรียนทุกรูปไม่น้อยกว่าที่กำหนดไว้

3. โรงเรียนสามารถจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมอื่นๆ โดยเลือกเรียนใน 8 กลุ่มสาระที่เหมาะสมกับสมณสาธิตและสอดคล้องตามสภาพชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติว่าด้วยประกาศมหาเถรสมาคมเกี่ยวกับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2553 ว่าด้วยโครงสร้างหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา 2554 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับเห็นชอบของ มหาเถรสมาคม) สาระสำคัญของหลักสูตรนี้ คือ วิชาภาษาบาลีที่ ม.ต้น ต้องเรียน 360 ชั่วโมง (9นก) และม.ปลายเรียน 480 (12นก) โดยประเด็นนี้ทางกลุ่ม ฯ ได้แจ้งให้ผู้บริหารโรงเรียนทราบในการประชุมผู้บริหารวันที่ 12 พฤษภาคม 2554 ที่ผ่านมา ว่าทุกโรงเรียนจะต้องสอนภาษาบาลีหรือธรรมศึกษาในภาคเช้า(เพิ่มเติม)อย่างน้อย 3 ชั่วโมง ถึงจะเพียงพอกับชั่วโมงการเรียนการสอนตามหลักสูตร จึงแจ้งให้ถือปฏิบัติโดยทั่วกัน

ส่วนการบริหารงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาหมายถึง การปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาได้อุโลมตามภาระงานการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยจำแนกงานออกเป็น 6 งานดังนี้

1) การบริหารงานวิชาการหมายถึงการดำเนินงานทุกชนิดในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและการปรับปรุงแก้ไขการเรียนการสอนนักเรียนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพ

2) การบริหารงานบุคคลหมายถึงการคัดเลือกครูเข้ามาทำการสอนการปฐมนิเทศทะเบียนงานสารสนเทศงานการเงินและบัญชี

3) การบริหารงานธุรการและการเงินหมายถึงงานที่ประกอบด้วยงานสารบรรณทะเบียนงานสารสนเทศงานการเงินและบัญชี

4) การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมหมายถึงการตัดแปลงอาคารสถานที่ที่มีอยู่ให้ทันสมัยและใช้ประโยชน์ได้เต็มที่เหมาะสมสะดวกสบายต่อการเรียนของนักเรียนตลอดจนครูคณาจารย์และผู้มาติดต่อให้ได้รับความสะดวกสบายตามสมควร

5) การบริหารงานกิจการนักเรียนหมายถึงการจัดการแนะแนวรวมทั้งการปฐมนิเทศการให้ความสะดวกและสวัสดิการแก่นักเรียนเช่นการจัดที่รับประทานอาหารการจัดกิจกรรมนักเรียนรวมทั้งการรักษาระเบียบวินัย

6) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหมายถึงการเผยแพร่พระพุทธศาสนาและข่าวสารต่างๆ ด้านหลักธรรมในพระพุทธศาสนาตลอดจนนโยบายและจุดประสงค์ของโรงเรียนให้แก่ชุมชนทราบและในขณะเดียวกันนั้นทางโรงเรียนก็จะได้ทราบความคิดเห็นความต้องการของชุมชนอีกด้วยเพื่อจะมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงให้สอดคล้องกับความต้องการของทั้งสองฝ่าย

สรุปได้ว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในด้านของความหมายนั้น ถือว่าเป็นศาสนศึกษาแผนกสามัญศึกษา อยู่ในความผิดชอบของ กองพุทธศาสนศึกษาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ดำเนินการจัดการศึกษาทางวิชาการพระพุทธศาสนา แผนกนักธรรม-ภาษาบาลี ที่คอยควบคุมและส่งเสริมการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์โดยมีอำนาจพิจารณาให้ความเห็นชอบนโยบายงานโครงการต่างๆ โดยการกำหนดวิสัยทัศน์ผู้สำเร็จ รวมไปถึงถวายการสนับสนุนกิจการของคณะสงฆ์การบริหารการปกครองทำให้โรงเรียนพระปริยัติธรรมนั้นได้มีความหมายที่มั่นคงถาวร และโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษานั้น ยังมีการบริหารงานด้านต่างๆ ครบทุกด้าน จึงทำให้โรงเรียนพระปริยัติธรรมนั้นเป็นสถานที่ ที่สร้างสิ่งที่ดีๆ ให้กับสังคมและชุมชน รวมไปถึงการพัฒนาบุคลากรให้ประเทศ ได้รับการเจริญก้าวหน้าทางด้านการศึกษาอีกด้านหนึ่งด้วย

การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษายังพบปัญหาและอุปสรรคอยู่หลายประการ กล่าวคือ ด้านบุคลากรพบว่ายังขาดแคลนครูที่มีคุณวุฒิและคุณสมบัติที่เหมาะสม ด้านอาคารสถานที่ยังมีโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาประมาณครึ่งหนึ่งไม่มีอาคารเรียนเป็นของตนเอง รวมทั้งปัญหาด้านการบริหารงานของโรงเรียนยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร และยังพบว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาไม่มีบุคลากรประจำ ครูผู้สอนเป็นเพียงแต่จ้างสอนเป็นชั่วคราวซึ่งทำให้เกิดปัญหาการเปลี่ยนบุคลากรผู้สอนบ่อยครั้ง ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานต่ำ ด้านอุปกรณ์การเรียนการสอนขาดแคลนไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูอนุกุลวรการ ฝาสุขกาโม พบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีสองข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก คือ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาไม่สอดคล้องกับชุมชนท้องถิ่น และการนำหลักสูตรท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนและบริหารไม่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง ดังนั้นจึงต้องอาศัยทักษะการบริหารของ

ผู้บริหารที่มีความเชี่ยวชาญช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ก้าวทันสถานการณ์ปัจจุบัน และสามารถตอบสนองสังคมได้

2. ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 เพื่อการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ทักษะภาวะผู้นำเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิผล ผู้บริหารซึ่งเป็นผู้บังคับการหรือหน่วยงานจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะที่จำเป็นและสำคัญต่อการบริหารงาน บริหารตนเอง และบริหารบุคลากรอย่างต่อเนื่องเพื่อนำไปสู่การบริหารงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สำหรับทักษะภาวะผู้นำที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งเสริมให้เป็นผู้ที่มีประสิทธิผลสูง ประกอบด้วย

- 1) ทักษะการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิผลสูง (Highly effective Team building skill)
- 2) ทักษะการแก้ปัญหา (Problem- solving skills)
- 3) ทักษะการวางแผน (Planning – Project skills)
- 4) ทักษะการกำกับการทำงาน (Performance monitoring skills)
- 5) ทักษะการสื่อสารที่ดี (Communication and climate set skills)
- 6) ทักษะการสร้างสัมพันธ์ (Relationship building up skills)
- 7) ทักษะการสอนงาน (Coaching skills)
- 8) ทักษะทางสังคม (Social skill)
- 9) ทักษะการตัดสินใจ (Decision making skill)
- 10) ทักษะการกระตุ้นใจ (Motivational skills)
- 11) ทักษะการคิดเชิงสะท้อน (Reflective & thinking skills)
- 12) ทักษะการจัดการตนเอง (Self – management skills)
- 13) ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยี (Technological skills)
- 14) ทักษะด้านการเรียนการสอน (Pedagogical skills)
- 15) ทักษะด้านความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional intelligence skills)

การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานถือว่าเป็นกรอบสำคัญในการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 (พ.ศ. 2552 – 2561) โดยมีเป้าหมายให้ผู้บริหารสถานศึกษาพัฒนาตนเองและพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการบริหารและพัฒนาการศึกษาในปัจจุบันจะมีลักษณะแตกต่างไปจากเดิม โดยสถานศึกษาจะมีอำนาจในการบริหารและจัดการศึกษาด้วยตนเองมากขึ้นทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องปรับบทบาทหน้าที่เพื่อปฏิบัติงานบริหารการศึกษาในรูปแบบใหม่ได้อย่างยั่งยืน จึงมีความจำเป็นต้องมีการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีทักษะทางการบริหารงานอย่างต่อเนื่องเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ มีความพร้อม มีสมรรถนะและศักยภาพ มีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน สามารถบริหารจัดการศึกษาและดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาล สามารถบริหารจัดการและสนับสนุนเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลส่งผลกระทบต่อคุณภาพผู้เรียนตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ จากการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารและพัฒนาการศึกษาของประเทศต่างๆทั่วโลกที่มีผลการจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพของ Organization for Economic Co-operation and Development : OECD ปี 2012 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 ต้องได้รับการพัฒนาให้มีทักษะภาวะผู้นำที่จำเป็นอย่างต่อเนื่อง เพราะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารงานในสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิผลสูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะที่สำคัญที่สถาบันและองค์กรชั้นนำระดับโลกต่างๆให้ความสำคัญ ประกอบด้วย ทักษะการสร้างทีมงาน (Team building skill) และทักษะการจัดการความขัดแย้ง (Conflict management skill)

การจัดการศึกษาในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศไร้พรมแดนนั้นเทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาศึกษาอย่างมากโดยเฉพาะเทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์และการสื่อสารมีการนำมาใช้ในการจัดการศึกษาโดยช่วยพัฒนาการเรียนการสอนให้มีความทันสมัยมากขึ้น การเรียนรู้ของผู้เรียนจะไม่จำกัดอยู่เฉพาะในห้องเรียนและครูการเรียนการสอนแบบดั้งเดิมจะลดน้อยลง ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนจะเปลี่ยนแปลงไปเกิดกระบวนการเรียนรู้แบบใหม่และเป็นตัวนำในการสร้างบริษัทใหม่จึงจำเป็นต้องปรับปรุงโครงสร้างระบบพัฒนาองค์ความรู้ใหม่จากองค์ความรู้เดิมที่มีอยู่โดยเฉพาะองค์การพัฒนาระบบการเรียนการสอนและสภาพแวดล้อมทางการศึกษา แม้ว่าจะมีการเคลื่อนไหวระดับชาติเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาแห่งศตวรรษที่ 21 จะมีมาแล้วก็ตามแต่การเคลื่อนไหวเรื่องนี้ก็ได้ขาดหายไปทำให้ขาดความต่อเนื่อง การเริ่มต้นในวันนี้อาจจะช้าไปแต่ยังไม่สายที่จะลงมือทำ โดยผู้บริหารสถานศึกษาทุกระดับ

จะต้องตัดสินใจดำเนินการให้ภารกิจของสถานศึกษาที่ตนเองรับผิดชอบมีการสร้างคุณภาพสำหรับอนาคตบนพื้นฐานทักษะศตวรรษที่ 21 และเริ่มให้มีการดำเนินการอย่างจริงจัง ภารกิจดังกล่าวเป็นหน้าที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องทำความเข้าใจโดยเร่งด่วน อย่างไรก็ตามโจทย์ปัญหาเบื้องต้นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในยุคไร้พรมแดนก็คือ

1. จะบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างไรให้นักเรียน/นักศึกษาทุกคน มีศักยภาพสูงสุดและครบถ้วนตามทักษะของมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 พึงมี
2. จะทำอย่างไรให้นักเรียน/นักศึกษาถือว่าการเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่ต้องทำตลอดชีวิต
3. จะทำอย่างไรให้สถานศึกษาตอบสนองความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความเท่าเทียมกันของมนุษย์

การบริหารในสภาวะที่แตกต่างกันและมีการเปลี่ยนแปลง คือ การบริหารหรือการจัดการที่ตอบสนองต่อสภาพการณ์ที่เผชิญอยู่ องค์กรนั้นมีความแตกต่าง เผชิญกับสภาพการณ์ที่แตกต่างกันและดังนั้นจึงต้องการวิธีการในการบริหารหรือการจัดการที่แตกต่างกัน ผู้บริหารจะต้องตระหนักและตอบสนองตัวแปรตามสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อองค์กรรวมทั้งจำเป็นต้องอ่านและพยายามแปรสถานการณ์ที่เผชิญอยู่ก่อนที่จะตัดสินใจหาทางเลือกที่ดีที่สุดเพื่อประสานงานในกิจกรรมที่ต้องกระทำทั้งหมดขององค์กร

สรุป

ทักษะการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารจำเป็นต้องมีทักษะภาวะผู้นำเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิผลทั้ง 14 ข้อเพื่อผู้บริหารสถานศึกษาได้พัฒนาตนเองและพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการบริหารและพัฒนาการศึกษาในปัจจุบันจะมีลักษณะแตกต่างไปจากเดิม โดยสถานศึกษาจะมีอำนาจในการบริหารและจัดการศึกษาด้วยตนเองมากขึ้นทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องปรับบทบาทหน้าที่เพื่อปฏิบัติงานบริหารการศึกษาในรูปแบบใหม่ได้อย่างยั่งยืน จึงมีความจำเป็นต้องมีการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีทักษะทางการบริหารงานอย่างต่อเนื่องเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ มีความพร้อม มีสมรรถนะและศักยภาพ มีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน สามารถบริหารจัดการศึกษาและดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กิตติ ชีรศานต์.(2539).เทคนิคการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ ม.ต้น-ม.ปลาย,กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
- จันทราณี สงวนนาม.(2546).ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา.กรุงเทพฯ:บุ๊คพอยส์.
- ถวิล อรัญเวศ.(2544).นักบริหารมืออาชีพในยุคเขตพื้นที่การศึกษา.วารสารวิชาการ.
- চারঙ্গী কঙ্গাস্বস্তী.(2550).เริ่มต้นอย่างไรเมื่อนำCompetency มาใช้ในองค์กร;พิมพ์ดีการพิมพ์.กรุงเทพฯ.
- นพพงษ์ บุญจิตราดุล.(2545).การบริหารการศึกษา.กรุงเทพมหานคร:ภาควิชาบริหารการศึกษาคณะครุศาสตร์.
- นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์.(2546). หลักการบริหารการศึกษา.กรุงเทพฯ: องค์ศิลป์การพิมพ์.
- นิสตาร์ก เวชยานนท์.(2530). ไพฑูรย์ เจริญพันธุ์วงศ์. พฤติกรรมองค์การและการบริหารกรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้าส์.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์.(2546). จิตวิทยาการศึกษา.ศูนย์ส่งเสริมกรุงเทพ.กรุงเทพฯ.
- วิชัย ธรรมเจริญ.(2541). คู่มือการปฏิบัติงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
- สมยศ นาวิการ.(2545). การบริหาร. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์.(2544).สาระสำคัญของพระราชบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพผู้บริหาร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักงานปฏิรูปวิชาชีพครู.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.(2544).แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2545 – พ.ศ.2559).กรุงเทพฯ.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.(2546). ปฏิทินการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ, (ม.ป.ท., 2546).
- . คู่มือการปฏิบัติงาน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา.(2553).ประกาศมหาเถรสมาคม ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ว่าด้วยโครงสร้างหลักสูตร.พ.ศ. 2553.
- . แนวทางการจัดการศึกษาตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. (2550). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- Drake, T.L, and Roe, W.H. (1986). The Principal ship. 3 rd ed. New York : Macmilan.p30.
- Katz, R.L.(1955). Skill of Effective Administrator. Harrard Business Review, 12 (1) : 33-42 ; January-February,